

Skitne slaktedyr

Møte med storfeprodusenter som leverer til Midt-Norge Slakteri 06.feb. 2024
Janne Holthe – Spesialveterinær Mattrygghet

Bedømming av skitne slaktdyr

Animaliehygieneforskriften:

«Driftsansvarlige for næringsmiddelforetak som driver slakterier der det slaktes tamme hov- og klovdyr, skal sikre at følgende krav oppfylles: Dyrene skal være rene»

Bransjeretningslinjen for hygienisk råvarekvalitet:

«System for trekk for skitne slaktedyr: Vurderingen skal gjøres i samsvar med kurs- og informasjonsmateriell fra Animalia AS. Dyr som kvalifiserer for det, skal utløse et trekk til produsenten i tråd med satser vedtatt av Styret for Animalia AS»

Storfe

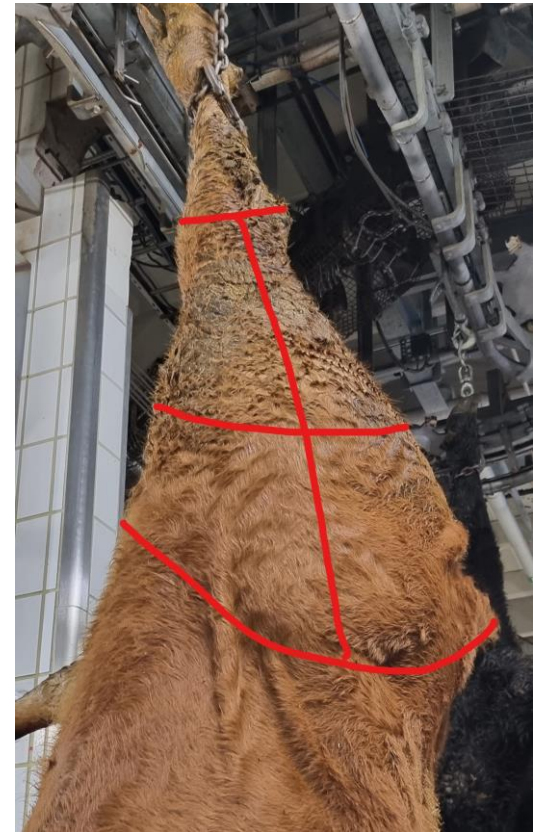
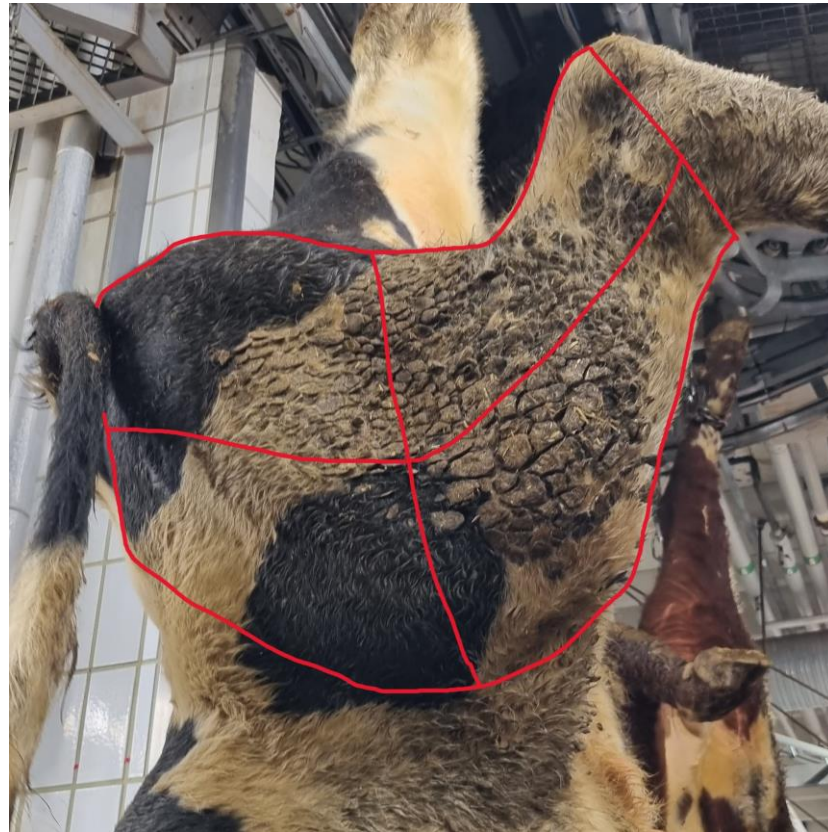
Forurensing på kritiske steder på dyret vurderes:

	KODE 302 (kategori 1)	KODE 303 (kategori 2)	KODE 304 (våt møkk)
Lår	20-50% dekket av tørr møkk	Over 50% dekket av tørr møkk	Tilsvarende kategori 2, men våt møkk
Buk/bryst	20-50% av snittlinja dekket av tørr møkk	Over 50% av snittlinja dekket av tørr møkk	Tilsvarende kategori 2, men våt møkk
Skanker (Bakskanker)		"Panser"	
Sider		Begynnende "panser"	

Mattrygghet – Dyrevelferd -
Hudkvalitet

Bedømming gjøres på slakteriet etter avliving

Hvorfor bedømme skitne slaktedyr?

- Vanskelig å slakte skitne dyr like hygienisk som reine dyr
- Mulig med hygienisk slakting, men:
  - Tar lengre tid
  - Sløver kniver, HMS problem
  - Støv og forurensing i slaktehallen; skrotten etter påvirkes
  - Må trimme slaktene mer
  - Ekstra god vask av hender og utstyr
  - Må vurdere andre hygieniske tiltak f.eks. steam vakuum
  - Separat varestrøm hvor kjøttet må industrielt varmebehandles eller prøvetaking
  - Dårligere kvalitet på hud og skinn

På gården vil reine dyr bedre dyrevelferden, redusere fôrforbruket, bedre hudkvaliteten, bedre trivsel for røkter, bedre økonomi for produsent (hygienetrek og tilleggssytelser)

Flere kjøttprodukter fra Nordfjord har blitt trukket etter mistanke om E.coli. Foto: Nordfjord Kjøtt / NTB

E. coli-utbrudd ikke under kontroll – Mattilsynet svært bekymret over alvorlig syke barn

Mattilsynet er bekymret fordi flere barn er blitt alvorlig syke av E. coli-smitte etter å ha spist kverneede kjøttprodukter. Utbruddet er ikke under kontroll.

KAN VÆRE SVÆRT FARLIG: E. coli-bakterien. Foto: Shutterstock/NTB

E. coli-utbrudd pågår fortsatt – ni barn har fått alvorlig sykdom

Ni av 15 barn med registrert smitte har fått en alvorlig blod- og nyresykdom som følge av bakterien.

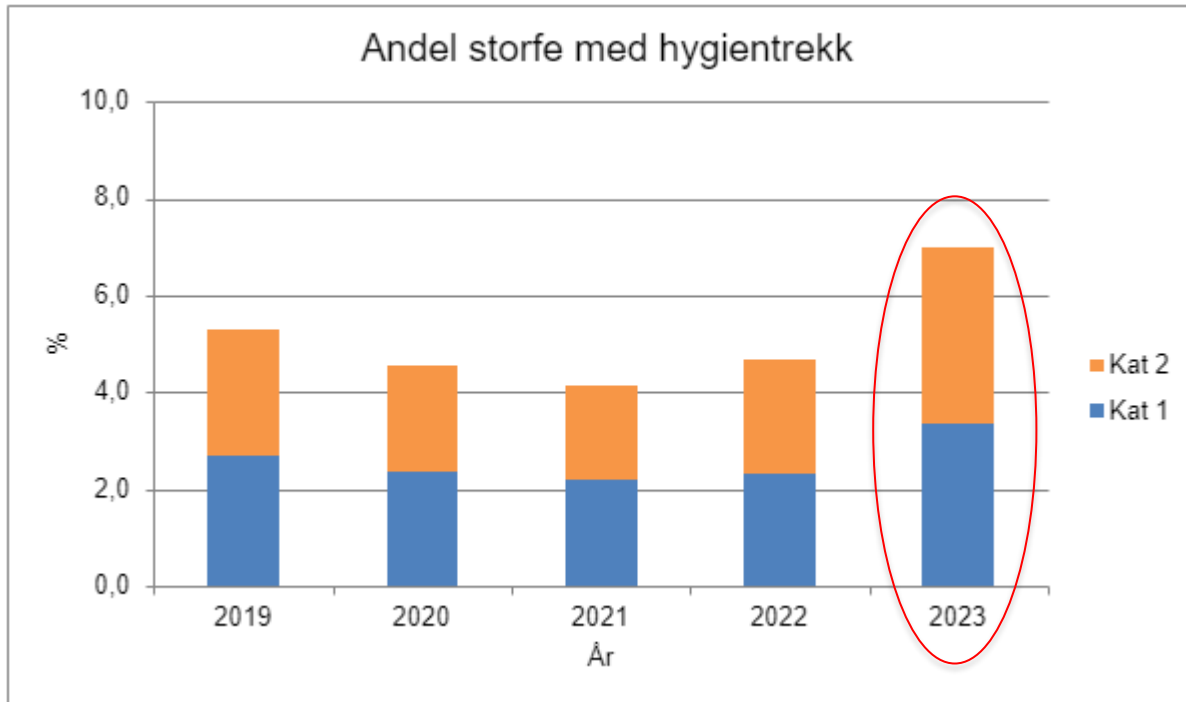

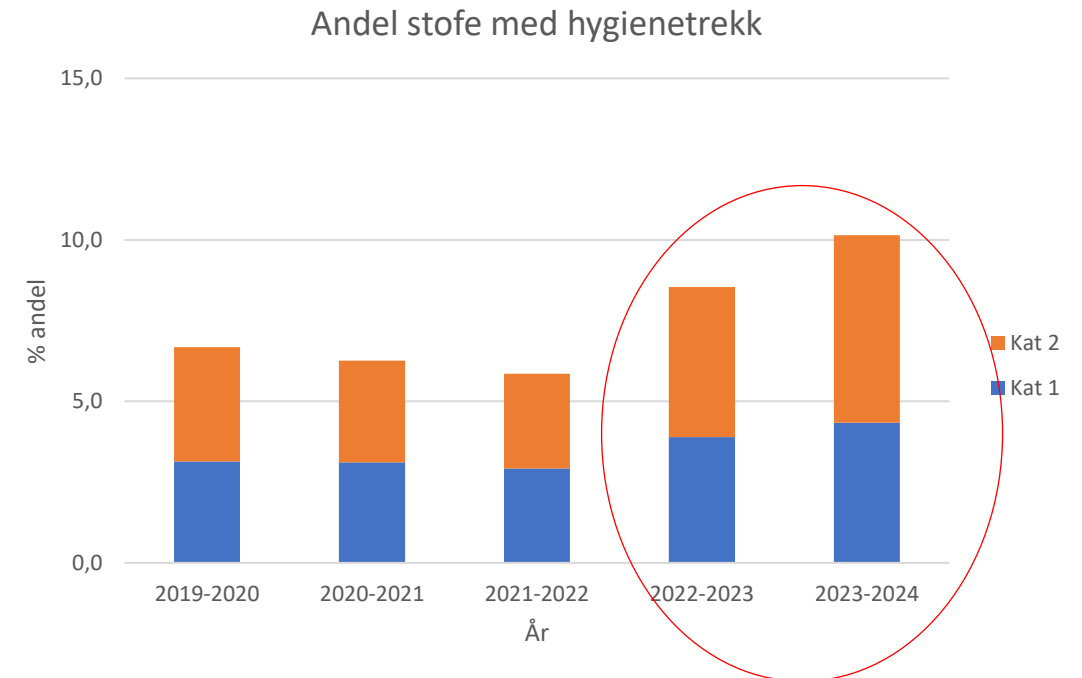
Økning i skitne slaktedyr

Statistikk slik den normalt er presentert

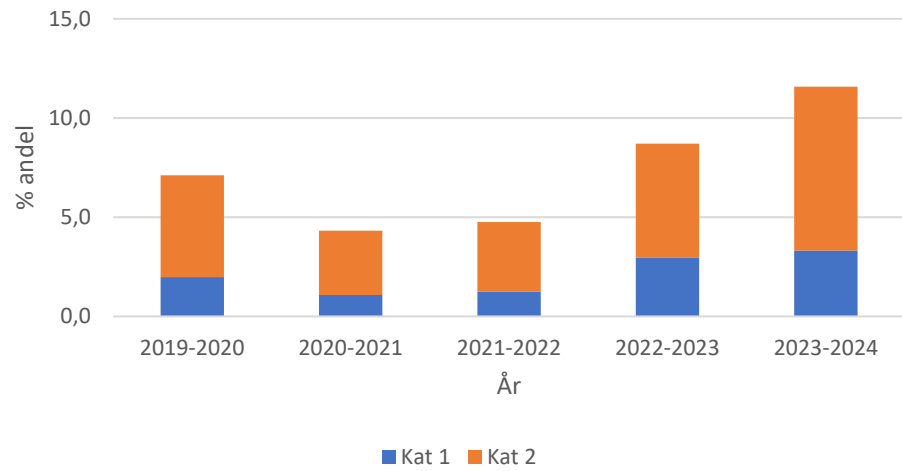
Går fra 1. januar til 31. desember

Alternativ/ny måte å presentere statistikk

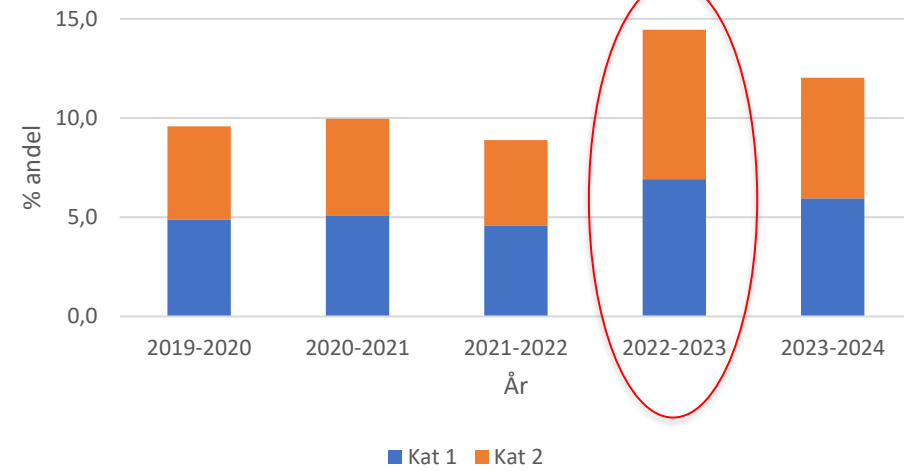

Går fra uke 40 til uke 15 (2023-2024 inkluderer uke 3)

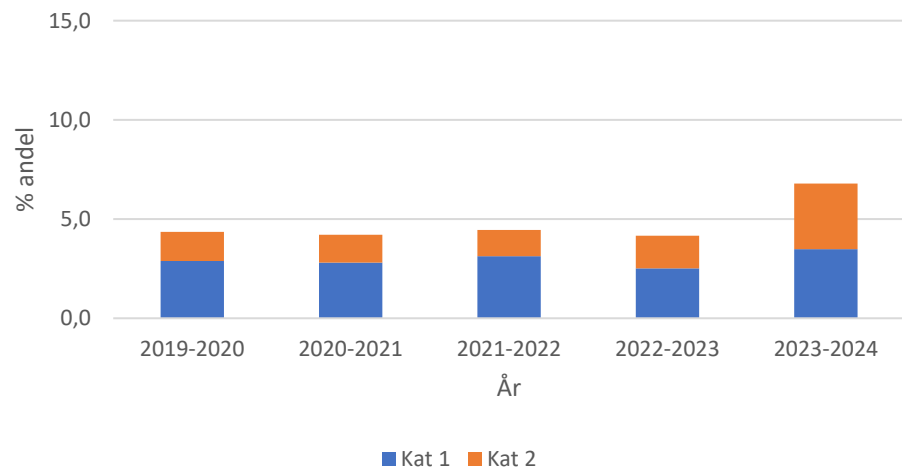
Region Øst

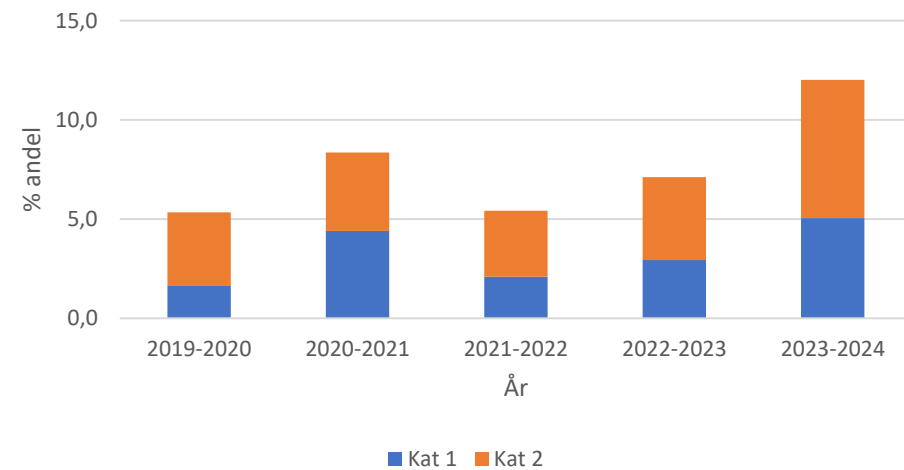
Region Midt

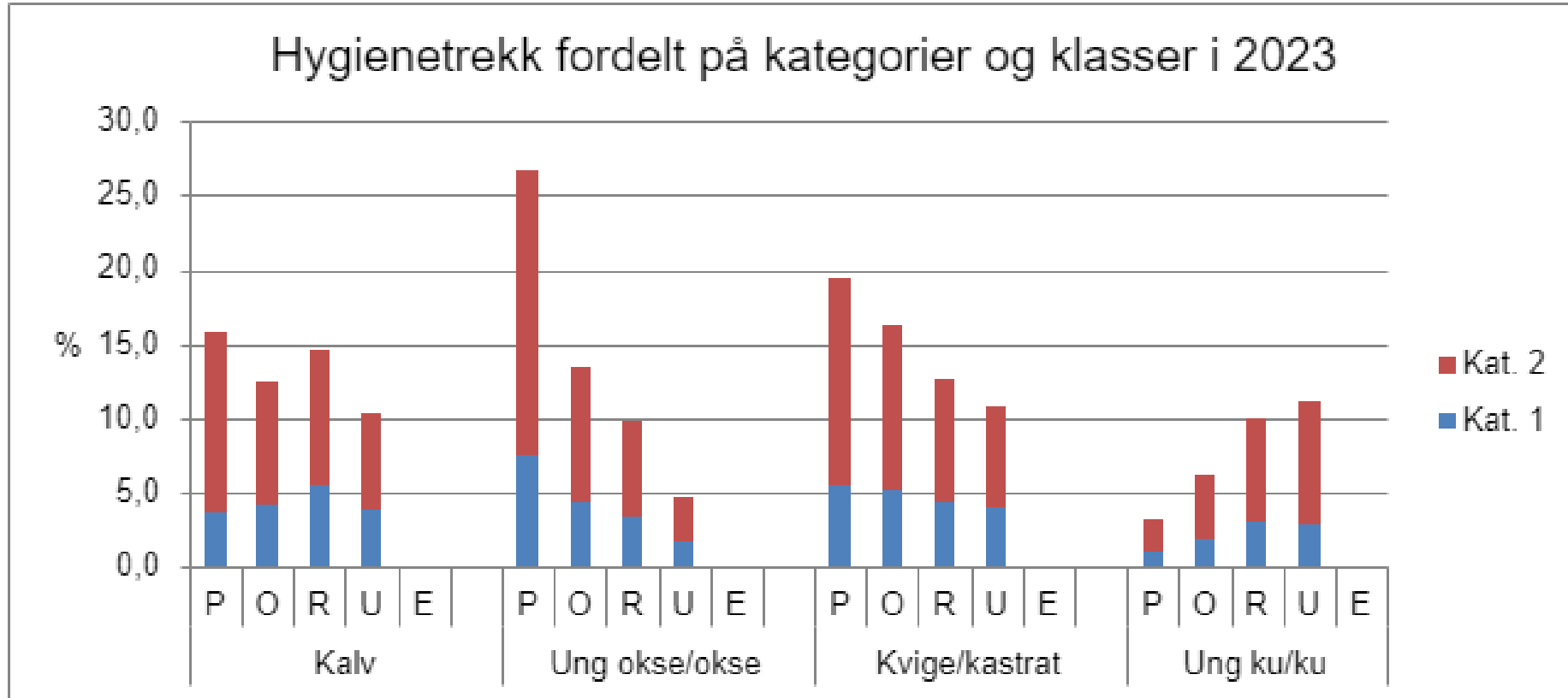
Region Vest

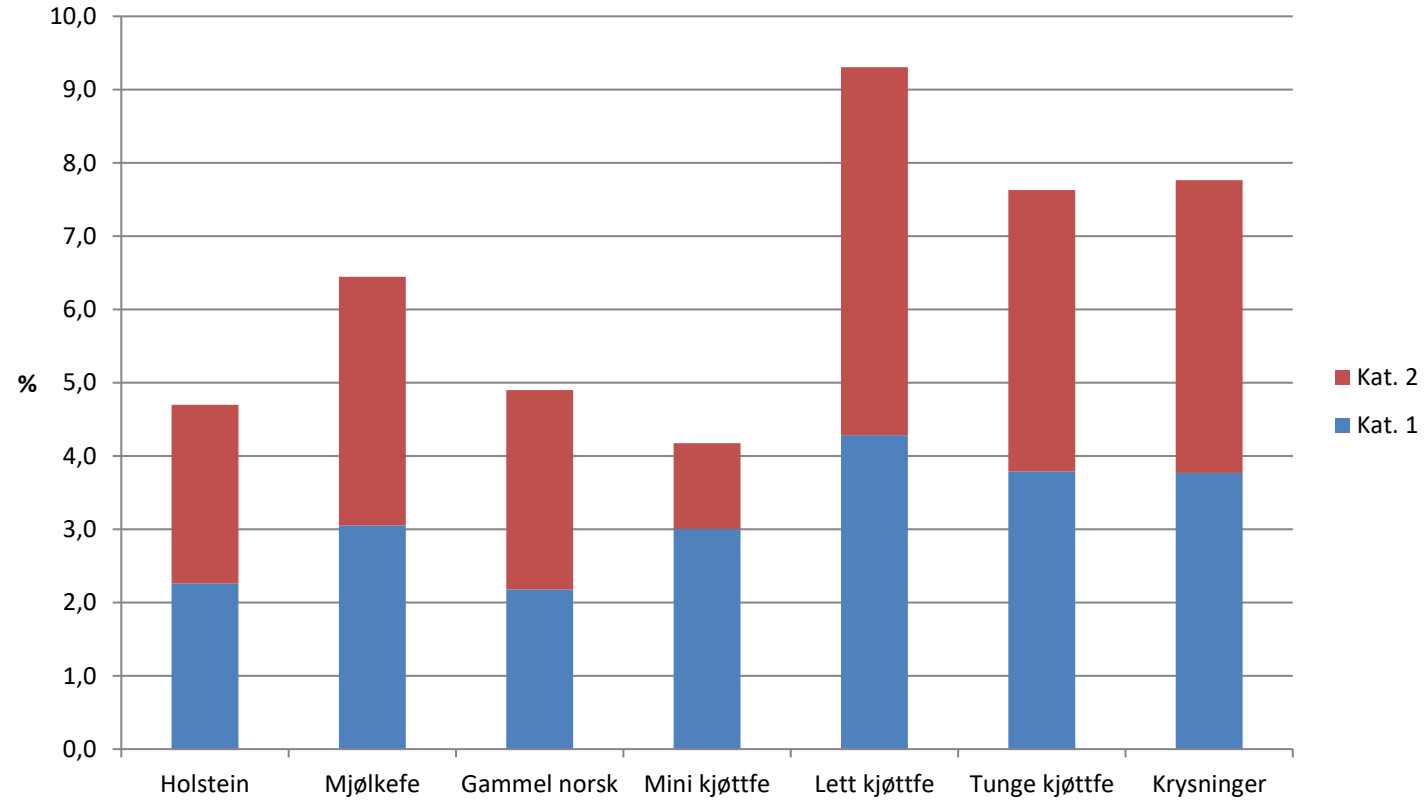
Region Nord

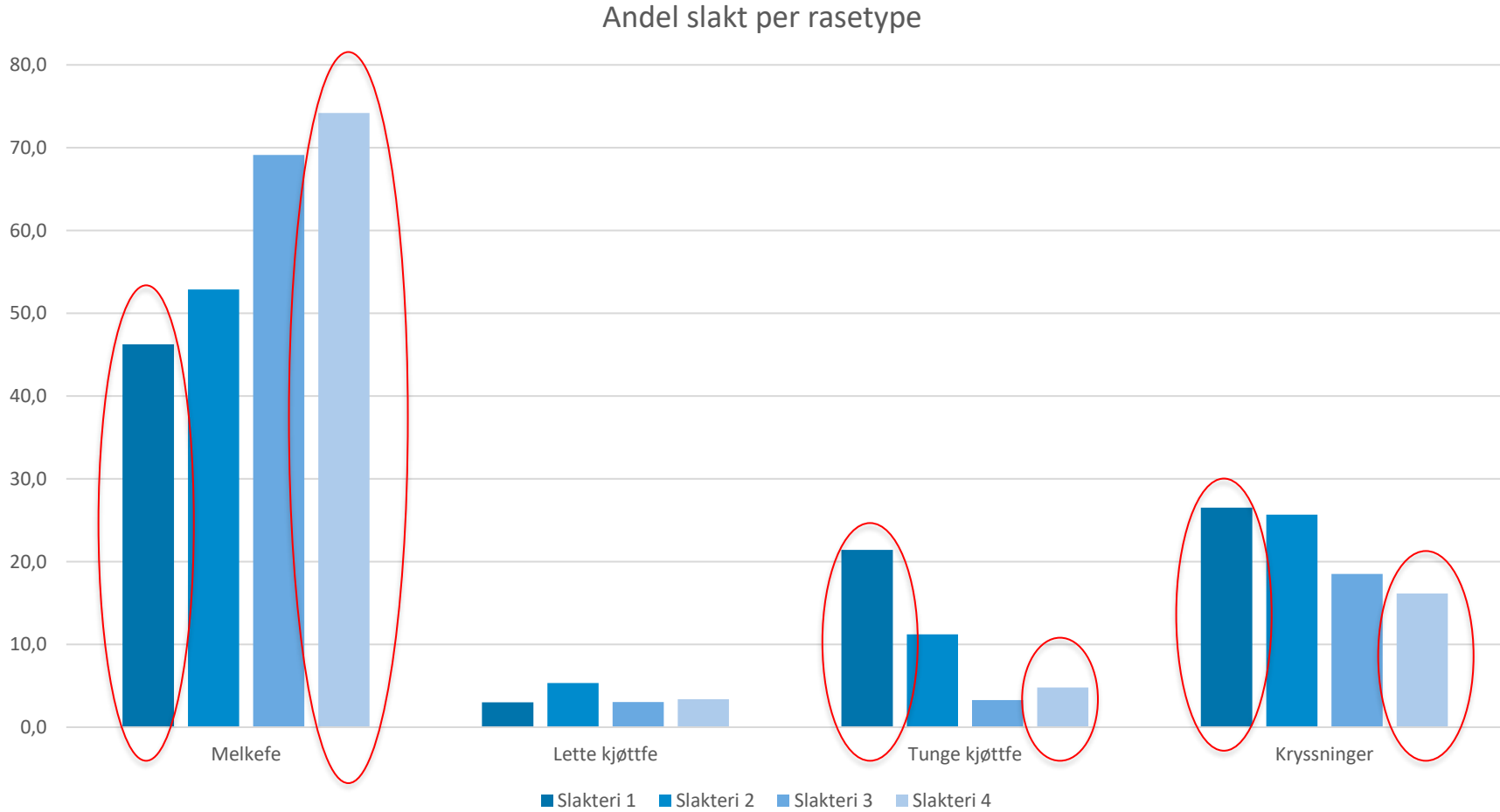
NB: Statistikk for et helt år, ikke sesong

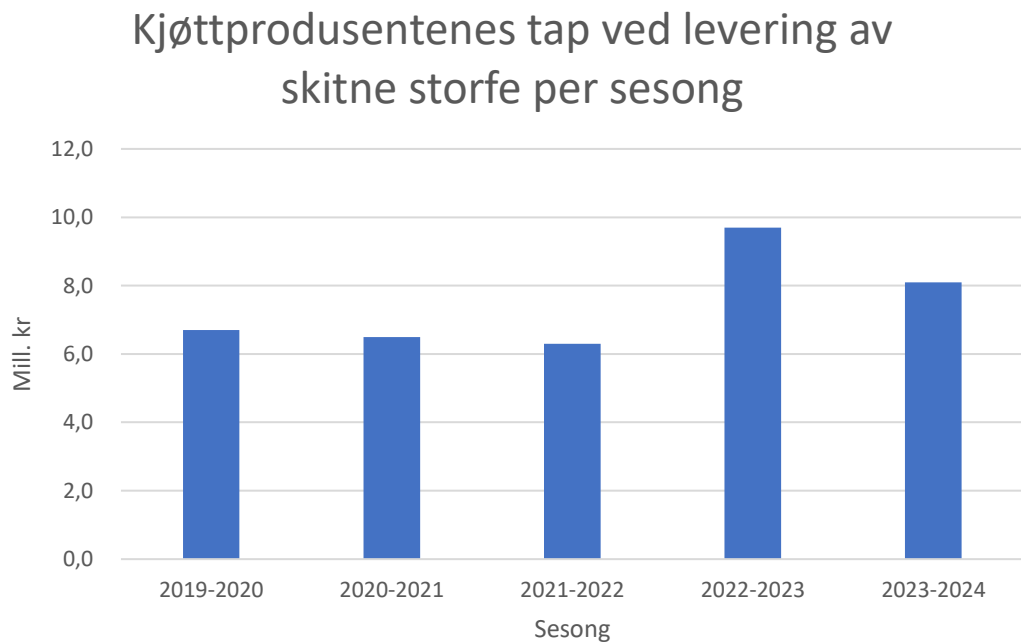
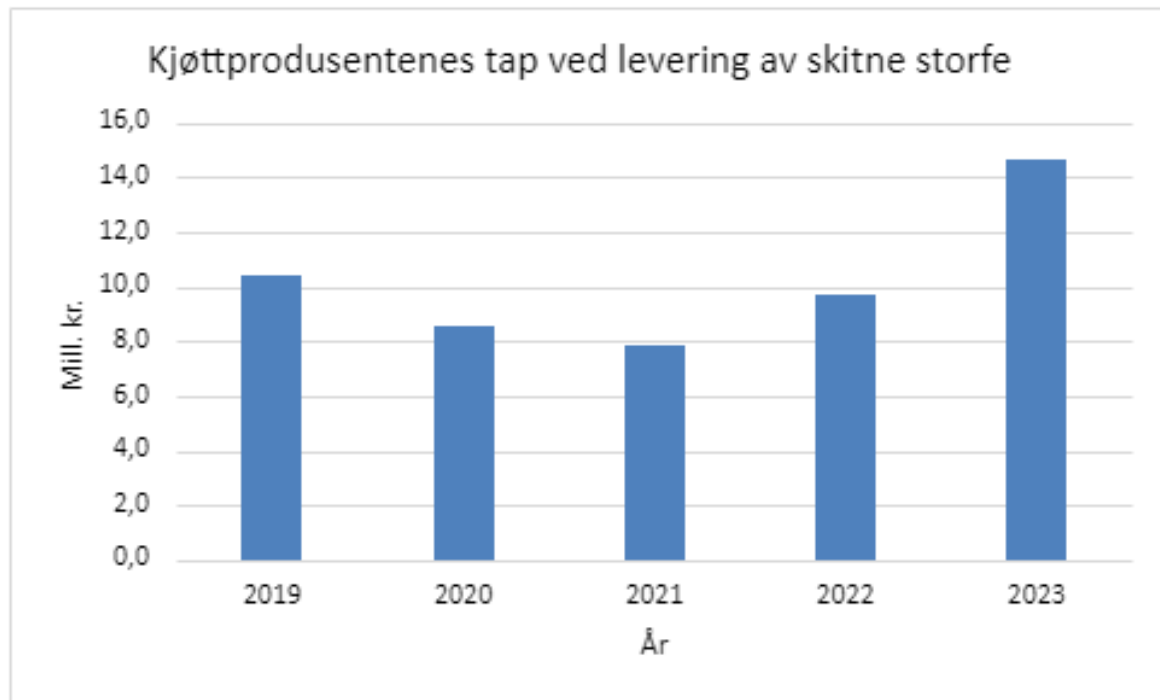

Rasetype

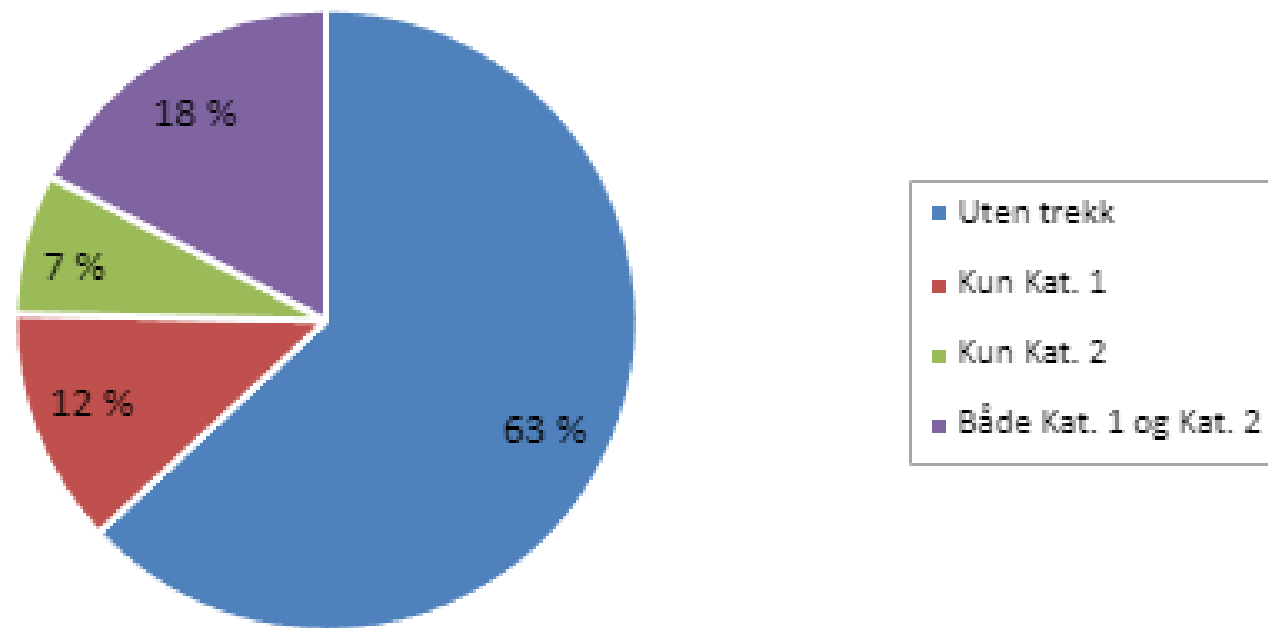

Ulik sammensetning av kategorier i slakteriene

Andel storfeprodusenter med trekk i ulike kategorier

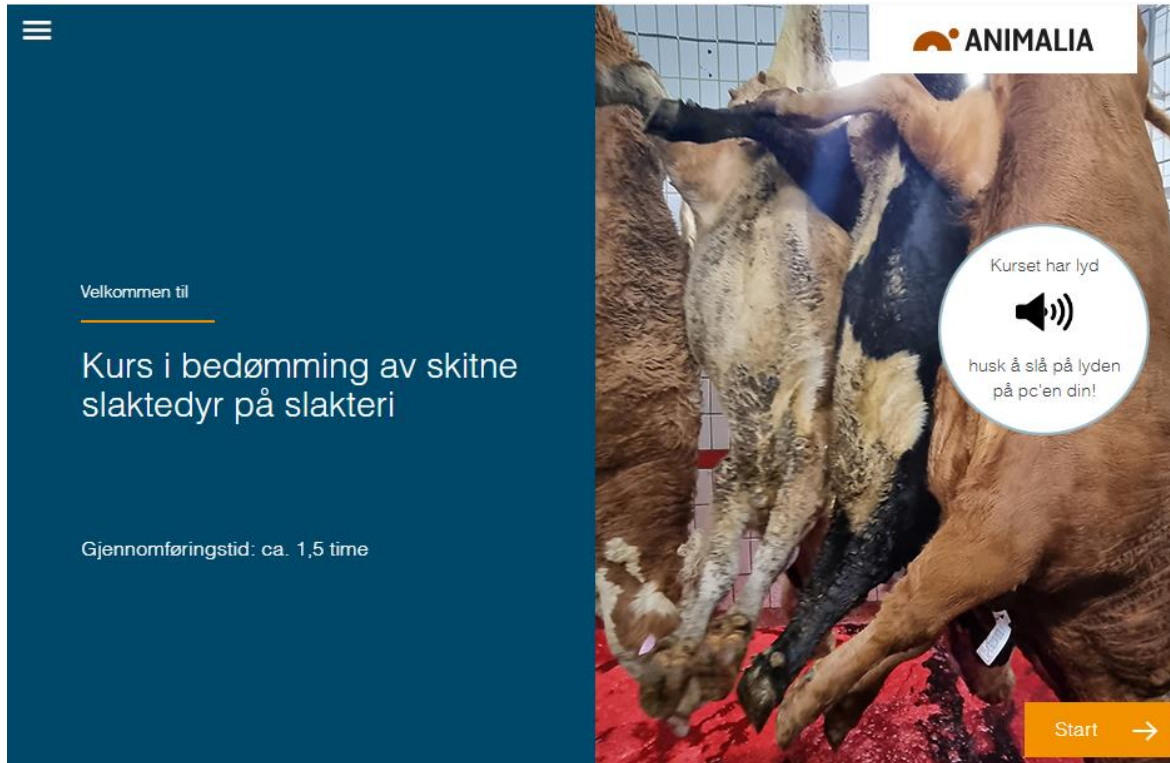
Hva har Animalia gjort de siste årene?

- Fagråd for reinere slaktedyr – reetablert i 2023. Består av medlemmer fra KLF, Nortura og Animalia
- Statistikk på skitne slaktedyr sendes ut ukentlig til slakteriene
- Opplæring i regi av Animalia for personer som bedømmer skitne slaktedyr er nå obligatorisk. E-læringskurs ble tilgjengelig juni 2023 og omfatter storfe og småfe.
- Animalia skal være pådriver for samordnet og lik praktisering av bransjeretningslinjen hvor systemet for trekk for skitne slaktedyr og videre håndtering er beskrevet
  - Innebærer blant annet tilsyn og revisjoner hos virksomheter for å se at retningslinjen følges. 7 av 9 slakterier i Øst og Midt er revidert i 2024.

Hva har Animalia gjort de siste årene?

- Brosjyre Reine storfe ble revidert i 2022 og 2500 eksemplarer ble sendt ut til storferådgivere. Ligger også på animalia.no og kan bestilles ved behov. Plakater med flere bilder også tilgjengelig
- Årsstatistikk legges ut på animalia.no
- Ny statistikk som spenner seg over vintersesongen (uke 40 til 15).
- Informasjonsmateriale og plakater til slakteriene
- Møter med næringen, eks møte med storferådgivere og produsenter.
- EyeAM prosjektet – modell klar for vurdering av bilder. Kan snart begynne å sette inn kamera og teste ut i slakterier.

E-læringskurs

☰

ANIMALIA

Velkommen til

Kurs i bedømming av skitne slaktedyr på slakteri

Gjennomføringstid: ca. 1,5 time

Kurset har lyd

☞

husk å slå på lyden på pc'en din!

Start →

☰

ANIMALIA

Kursets kapitler

1. Introduksjon
2. Hvorfor det er viktig at vi bedømmer skitne slaktedyr
3. Bedømming av skitne slaktedyr
4. Øvelse i bedømming av storfe
5. Øving i bedømmelse av sau
6. Oppsummering

←

→

E-læringskurs

ANIMALIA

Viktige ting å huske på ved bedømming av sau

- 1 Sau som klippes hjemme skal i utgangspunktet klippes mindre enn 3 dager før levering. Det beste for slaktehygiene er om de klippes på slakteriet. Dersom sauen er klipt mer enn 3 dager før levering, skal det gis hygienetrekk dersom ulla er kortere enn 1 cm. Dersom ulla er mer enn 1 cm, skal det minst klippes i snittlinjene. Dersom dyrene ikke er skitne under ulla, skal det ikke gis hygienetrekk.
- 2 For sau er området rundt pung eller jurfeste viktig å klippe riktig. Dyr kan se relativt like ut når det gjelder mækk før klipping, men få forskjellig utfall etter klipping. Det er derfor bedømmelsen må skje etter klipping.

ANIMALIA

Oppgave 1

Velg riktig svaralternativ i bedømmelse av skittent slaktedyr.

- 1 Ikke hygienetrekk
- 2 Kategori 1 (kode 302)
- 3 Kategori 2 (kode 303)
- 4 Våt mækk (kode 304)

Plakater til slakteriene

STORFE

BEDØMMING AV SKITNE SLAKTEDYR

Alle dyr skal bedømmes individuelt og uavhengig av de som kommer før og etter.

Forurensing på kritiske steder på dyret vurderes:

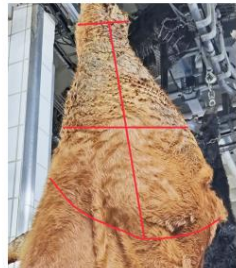
	KODE 302 (kategori 1)	KODE 303 (kategori 2)	KODE 304 (våt møkk)
Lår	20-50% dekket av tørr møkk	Over 50% dekket av tørr møkk	Tilsvarende kategori 2, men våt møkk
Buk/bryst	20-50% av snittlinja dekket av tørr møkk	Over 50% av snittlinja dekket av tørr møkk	Tilsvarende kategori 2, men våt møkk
Skanker		"Panser"	
Sider		Begynnende "panser"	

HUSK

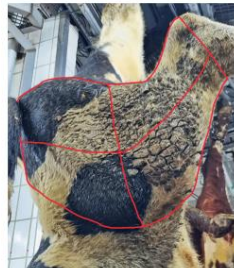
Den bedømmingen du gjør på slakteriet har betydning både for slakteriet og produsenten. Det er derfor viktig at den gjøres riktig og på lik måte av alle operatører både på det enkelte slakteri og på de ulike slakteriene.

Snittlinje fra brystbue til pung/jur og 10 cm ut fra denne linjen.

Lår hvor hvert område utgjør 25%.

Lår hvor hvert område utgjør ca 25%.

Panser på skankene, tykt lag med tørr møkk.

SAU

BEDØMMING AV SKITNE SLAKTEDYR

Alle dyr skal bedømmes individuelt og uavhengig av de som kommer før og etter.

Bedømmingen må gjøres etter klipping. Det er spesielt viktig at området rundt pung eller jurfeste klippes riktig.

Sau som er klipt hjemme for mer enn 3 dager siden skal ha hygienetrekke dersom ulla er kortere enn 1 cm.

Forurensing på kritiske steder på dyret vurderes:

KODE 301

Slakt som er forurenset betydelig under slakteprosessen

KODE 305

Sau som ikke kan klippes reine eller som har svært forurensete bein

KODE 306

Sau som slaktes uklipt

Kode 301

Kode 305

Kode 306

Kode 305

Kode 305

HUSK

Den bedømmingen du gjør på slakteriet har betydning både for slakteriet og produsenten. Det er derfor viktig at den gjøres riktig og på lik måte av alle operatører både på det enkelte slakteri og på de ulike slakteriene.

Nye trekksatser for levering av skitne slaktedyr

Trekksatser hadde vært uendret siden 2013

Vedtatt nye trekksatser fra 1. januar 2024:

- Kat 1 storfe: 500 kr (tidligere 400 kr)
- Kat 2 storfe: 1100 kr (tidligere 900 kr)
- Småfe: 150 kr (tidligere 120 kr)

Informasjonsbrosjyre

Reine storfe

Det er mange grunner til å holde dyra reine:

- Møkkete dyr med fastsittende tørre møkkskorper har nedsatt velferd. Under møkkskorper – «pansermøkk» – på for eksempel lår og buk blir huden betent. Dette kan gi smerte og irritasjon, samt nedsatt tilvekst og produksjon.
- Reine dyr er en forutsetning for hygienisk mjølkning og god mjølke kvalitet.
- Reine dyr er grunnlaget for hygienisk slaktning og slakteskrotter med liten risiko for sjukdomsfremkallende bakterier. Reine dyr er nødvendig for slakteskrotter med lave bakterietall og god holdbarhet.
- Regelverket krever at dyr skal være reine ved slaktning
- Huden er et viktig biprodukt. Sviskader på lår og buk forårsaket av gjødsel er den vanligste kvalitetsfeilen på norske huder. Reine dyr gir bedre hudkvalitet og høyere pris på huden. Dette øker utbetalingsprisen på slaktedyrene.
- Møkkete dyr medfører et trekk i oppgjøret til bonden.
- Norsk landbruk kan ikke være bekjent av møkkete dyr.

Det er flere systemer for vurdering av skitne storfe. Her tar vi for oss to av disse. Det ene er utarbeidet gjennom bransjeretningslinjen for hygienisk råvarekvalitet og det andre gjennom dyrevelferdsprogrammet for storfe.

Forskjeller mellom vurderingen av skitne dyr gjennom bransjeretningslinjen og dyrevelferdsprogrammet er:

Bransjeretningslinjen

- Vurderingen skjer på slakteriet.
- Hvert enkelt dyr vurderes individuelt og uavhengig av andre.
- Fokuset er på snittflater som buk og lår.

Dyrevelferdsprogrammet for storfe

- Vurderingen skjer i besetningen.
- Ser på et begrenset antall enkeltindivider.
- For å få kategori 2 eller 3 må mer enn 1 av 10 dyr være møkkete.
- Fokuset er på områder på dyret en enkelt kan se på fjøset.

Hvordan sikre reine dyr?

Reine dyr er et resultat av samspill mellom fjøsmiljø, føring, stell og røkter. Forebygging er det beste for både dyrevelferden og mattryggheten. Dersom dyra er skitne, er det viktig å finne ut hvorfor. Her er sentrale punkter som bør vurderes:

Binger og båser:

- Fullspaltebinger: gir generelt større risiko for møkkete dyr, da det ikke finnes egen liggeplass for dyra. Dyras reinhet vil også være avhengig av dyretetthet, spalteåpning og om det er stor forskjell i størrelse på dyra.
- Talle: kan gi reine dyr, men dette forutsetter at talla holdes i god hevd og at nytt strø tilføres regelmessig og i tilstrekkelige mengder.
- Løsdrift med liggebåser: spaltegolv i gangarealet er generelt noe reinere enn heldekkende golv. Skraping, drenering og helling av golv kan påvirke reinholdet. Dårlig utformede båser kan føre til at kua skiter mer i liggebåsen. Ukomfortable liggebåser bidrar til at dyra foretrekker å stå og ligge andre steder. Det er viktig å lære dyr å benytte liggebåser for å unngå spaltelligere.
- Båsfjøs: hensiktsmessige båsskinner og korrekt bruk av kutrener gir generelt reinere dyr.

Stell- og reinholdsrutiner:

- Daglige reinholdsrutiner, skrape- og utgjødslingshyppighet.
- Tilstrekkelig mengde strø.
- Unngå vannsøl og høy luftfuktighet.
- Rutiner for klipping og børsting, og eventuelt vasking av dyra.

Dyretetthet:

- Jo flere dyr på et område, jo mer møkk og urin. Det gjør at dyra lettere gjør fra seg på hverandre. Store forskjeller i størrelse og alder på dyr i bingje er uheldig.
- Stress og uro i dyreflokken. Dyr med lav rang kan ofte være mer møkkete enn resten av besetningen.

Føring og helse:

- Føring som gir tynn og klebrig avføring bør unngås. Vurder fôrassjonens sammensetning og betydningen for gjødselkonsistensen.
- Grovfôrstruktur og fare for søl av stråforrester på spaltegolv og rister.
- Dyr i godt hold får mindre bustete pels enn tynne dyr og holder seg reinere.
- Riktig parasittbehandling for å hindre/ redusere forekomsten av diaré.

Dersom dyra i besetningen ikke er reine nok, må en i hvert enkelt tilfelle finne hva som er hovedårsaken og hvilke tiltak som kan fungere. Møkkete dyr oppstallet på båser har som oftest helt andre årsaker enn møkkete dyr oppstallet på bingje. Derfor må også tiltakene bli forskjellige. På kort sikt er det oftest stell- og reinholdsrutiner som kan endres. Ved nybygg og ombygginger bør grunnlaget for reine dyr legges både gjennom valg av fjøssystem og ved å legge vekt på detaljer.

Informasjonsbrosjyre – slakteri vurdering vs DVP

System for trekk i forbindelse med slakting

Dyr som har reine huder ved slakting, er enklere å slakte hygienisk godt og gir mindre forurensning og bakterier på kjøttet enn dyr med skitne huder. Slakting av skitne dyr tar lenger tid og begrenser bruksområdene for kjøttet. Slaktekostnadene øker derfor for slakteriet. Ordningen for trekk i slakteoppkjøret til produsenter som leverer skitne slaktedyr har vært praktisert i mange år. Denne ordningen ligger inne i bransjeretningslinjen for hygienisk råvarekvalitet.

Vurderingen gjøres av ansatte i slakteriet og den gjøres på grunnlag av møkk som er påført dyret hos produsent. Våt møkk registreres også, men den kan være påført på dyrebilen eller slakteriføset og skal derfor ikke belastes bonden. Hvert dyr vurderes individuelt og uavhengig av andre dyr.

Forurensningen på kritiske steder på dyret vurderes:

- Lår
- Buk/bryst
- Skanker
- Sider

Det er nok at ett lår eller buken alene er møkkete for at det skal bli hygienetrekkt. Det er det mest møkkete stedet som har betydning for vurderingen.

	Kategori 1	Kategori 2
Lår	20-50 % av låret dekt av tørr møkk	Over 50 % av låret dekt av tørr møkk
Buk/bryst	20-50 % av snittlinja fra brystbuen til jur/pung dekt av tørr møkk	Over 50 % av snittlinja fra brystbuen til jur/pung dekt av tørr møkk
Skanker		«Panser»
Sider		Begynnende «panser»

Bildene viser typiske dyr i kategoriene og angir ikke grensene mellom dem

Vurdering av reinhet i forbindelse med forebyggende helsearbeid

Gjennom dyrevelferdsprogrammet på storfe er det laget en tredelt skala som skal veilede veterinæren under dyrevelferdsbesøk. Denne tar utgangspunkt i steder på dyret som er enklere å se, mens vurderingen på slakteri gjøres på steder der det er kritisk for slaktehygiene, særlig snittflater.

Er alle dyr jevnt over reine?

1: Ja, tilfredsstillende
Ingen, eller lite møkk

2: Bør forbedres
Flere dyr med møkkete rumpe, lår, bein, jur og/eller buk (mer enn 1 av 10 dyr og 20-50 % av ett eller flere områder dekket med tynt lag med gammel møkk)

3: Må utbedres
Gjennomgående møkkete dyr rumpe, lår, bein, jur, og/eller buk (mer enn 1 av 10 dyr er dekket av tjukt lag med gammel møkk som når inn til skinnen på >50 % av ett eller flere av viste områder)

Kilde: Lars Erik Ruud, Risk factors for dirty cows in Norwegian freestall systems.

Dyrevelferdsprogrammet for storfe

1: Ja, tilfredsstillende
Ingen, eller lite møkk

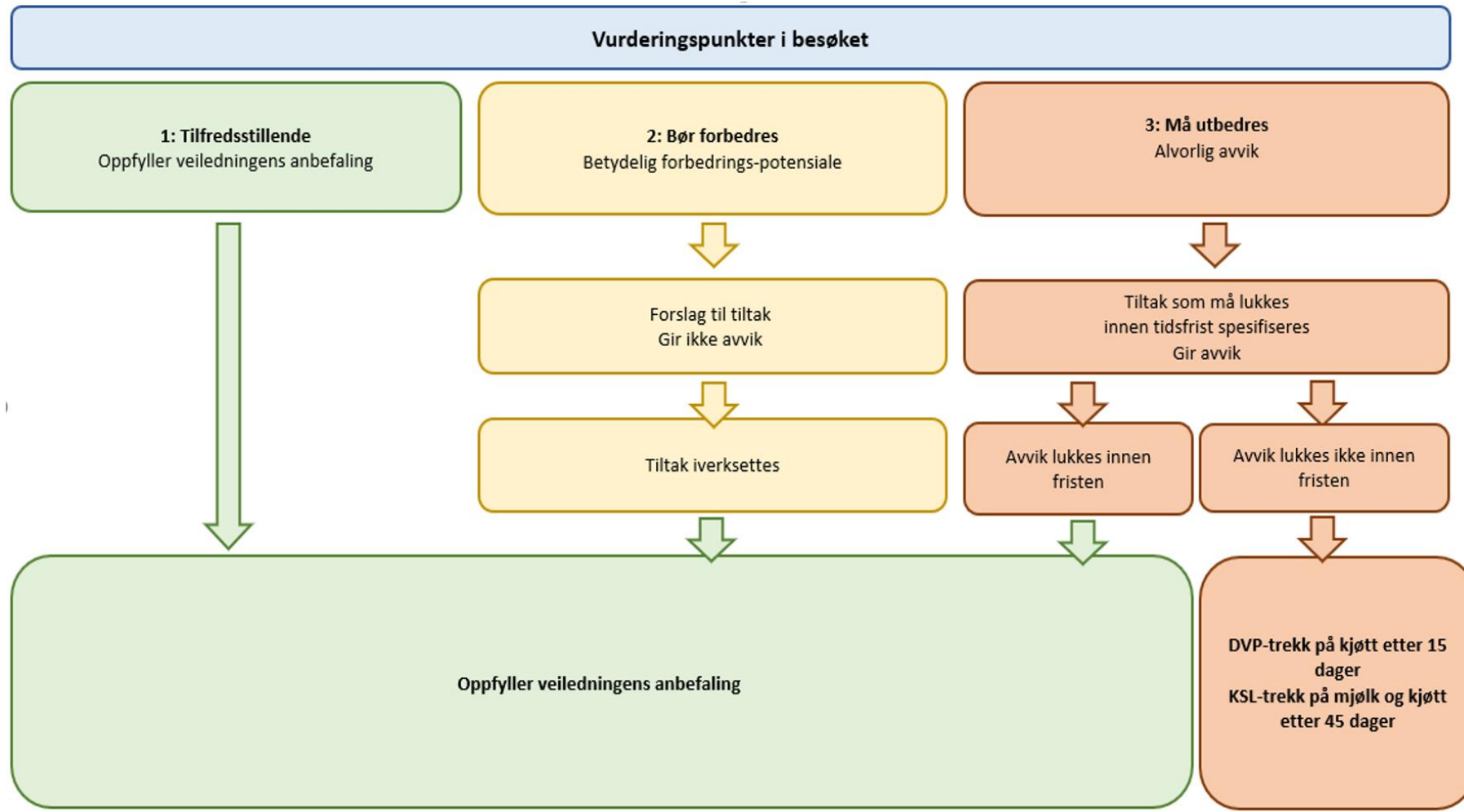

2: Bør forbedres
Flere dyr med møkkete
 rumpe, lår, bein, jur og/
eller buk (mer enn 1 av
10 dyr og 20-50 % av ett
eller flere områder dekket
med tynt lag med gammel
møkk)

3: Må utbedres
Gjennomgående
møkkete dyr rumpe, lår,
bein, jur, og/eller buk
(mer enn 1 av 10 dyr er dekket
av tjukt lag med gammel møkk
som når inn til skinnenet
på >50 % av ett eller flere
av viste områder)

Hvordan får vi reinere slaktedyr?

- Grunnlaget legges på gården.
- Reine dyr er et resultat av samspill mellom fjøsmiljø, fôring, stell og røkter.
- Forebygging er det beste for både dyrevelferden, mattryggheten og hudkvaliteten. Dersom dyra er skitne, er det viktig å finne ut hvorfor.
- Når dyret først er på slakteriet er det «for sent», men det settes inn tiltak for å unngå forurensing av kjøttet.
- God kommunikasjon mellom alle parter.

Tiltak i fjøset

- Reint og tørt
  - Daglige reinholdsrutiner, skrape- og utgjødslingshyppighet
  - Tilstrekkelig mengde stø, ofte nok
  - God drenering slik at urin og evt vannsøl renner vekk
  - Dyretetthet
  - God lufting og ventilasjon
- Fôring
  - Grovfôr kvalitet
  - Riktig kraftfôr for produksjonen
- Binger og båser
  - Tiltak etter hvilke typer fjøs og binger en har

Tiltak i fjøset

- Helse
  - Dyr i godt hold
  - Riktig parasittbehandling
- Tiltak før levering – det beste er forebygging før dyrene blir møkkete
  - Klipping – Best å klippe på høst for å unngå lang pels (dersom mulig). Prøv å unngå klippeskader og skraper i huden
  - Børsting/skraping – mekanisk børste er bra. Forsiktig med metallbørste da dette kan lage skraper i huden
  - Utsette til etter røyting

Forebygging er det beste for både dyrevelferden, mattryggheten og hudkvaliteten.